

Міжнародний досвід законодавчого регулювання проведення дослідчої перевірки перед реєстрацією правопорушення в реєстрі досудових розслідувань

Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України

В Україні «новий» Кримінальний процесуальний кодекс (КПК), прийнятий в 2012 році, **скасовує інститут дослідчої перевірки та стадії порушення кримінальної справи**. Їх замінено загальним етапом досудового розслідування.

За «старим КПК» існував наступний порядок притягнення особи до кримінальної відповідальності: у книзі обліку злочинів та пригод райвідділу міліції (КОЗП) реєструвалась заява, по ній протягом 10 днів (з дати реєстрації у згаданій книзі) правоохоронці повинні були провести **дослідчу перевірку**. За результатами перевірки орган дізнання, слідчий або прокурор могли прийняти тільки два рішення: порушити кримінальну справу або відмовити у порушенні кримінальної справи. Було ще й третє рішення – перенаправити заяву за підслідністю (до іншого правоохоронного органу для прийняття рішення про наявність/відсутність ознак вчинення злочину). В усіх випадках виносилась відповідна **постанова** (постанова про порушення кримінальної справи, постанова про відмову в порушенні кримінальної справи), яка була офіційним рішенням посадовця про наявність/відсутність ознак злочину.

Відповідно до «нового» КПК досудове розслідування розпочинається не з винесення офіційного документу - постанови про порушення кримінальної справи чи проведення сукупності дослідчих дій у вигляді дослідчої перевірки, а з внесення до бази даних (Єдиний реєстр досудових розслідувань) відомостей, що містять, на думку заявника, потерпілого чи правоохоронців, ознаки кримінального правопорушення. Такого документа як «постанова про порушення кримінальної справи» «новий» КПК не передбачає.¹

Розглянувши положення Кримінально-процесуальних кодексів таких країн, як Австрія, Естонія, Польща, Словаччина та Чехія, можна зробити наступні висновки:

- в Польщі та Словаччині після отримання заяви про кримінальний злочин невідкладно приймається рішення/постанова про порушення/відмову в порушенні кримінальної справи. В разі необхідності працівник поліції чи прокурор після отримання заяви може здійснити перевірку фактів про вчинення злочину. В цьому випадку постанова видається протягом 30 днів з дня отримання заяви.

- В Естонії відразу після отримання заяви про кримінальне правопорушення орган слідства або прокуратура відкриває кримінальну справу. У випадку, якщо необхідно отримати додаткову інформацію від заявника, рішення про початок або відмову у порушенні кримінальної

¹ О.В. Сторчоус. РОЗ'ЯСНЕННЯ щодо особливостей проведення досудового розслідування за новим кримінально-процесуальним кодексом (частина 1) [Електронний ресурс] / О.В. Сторчоус. – 2502. – Режим доступу до ресурсу: http://lespravo.com.ua/art/47-ROZ'YaSNENNYa_schodo_osoblivostey_provedennya__dosudovogo_rozsliduvannya__za_novim_krimin/.

справи приймається максимум протягом 20 днів. Існує **Інформаційна система обробки електронних справ** – база даних, що містить інформацію про кримінальні справи, в яких ведеться провадження, не розпочаті кримінальні справи та припинені кримінальні справи; відомості щодо дій, здійснених під час кримінального провадження.

- В Чехії після отримання заяви відповідний орган поліції зобов'язаний здійснити всі необхідні заходи з метою перевірки та виявлення фактів, що вказують вчинення кримінального злочину. Тільки після цього орган поліції приймає **рішення/постанову про порушення або відмову у порушенні кримінальної справи**.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця законодавчого регулювання проведення дослідчої перевірки

Країна	Розглянутий законодавчий акт	Досудове розслідування	Наявність дослідчої перевірки
Республіка Австрія	Кримінально-процесуальний кодекс ²	<p>Частина 2. Попереднє розслідування.</p> <p>Розділ 1. Мета попереднього розслідування</p> <p>§ 91. Попереднє розслідування служить для з'ясування фактів та підозр в ході проведення розслідувань, на основі яких прокуратура може прийняти рішення про порушення чи відмову в порушенні кримінальної справи, або призупинити розслідування у випадку порушення кримінальної справи. Самостійне/власне використання публічно доступних або внутрішніх джерел інформації або здійснення розслідувань з метою виявлення початкової підозри не є власне розслідуванням.</p> <p>§ 92. Потрібно отримати дозвіл на проведення розслідування/переслідування. Кримінальна міліція чи прокуратура повинні негайно звернутися до законно уповноваженої особи для отримання дозволу.</p>	

² Gesamte Rechtsvorschrift für Strafprozeßordnung 1975 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002326>.

Розділ 3. Реєстрація.

Заява

§ 95. Аргументи осіб та інші важливі події повинні бути записані в письмовій формі таким чином, щоб їх суттєвий зміст можна було зрозуміти. Такий **офіційний меморандум/офіційна заява** у будь-якому випадку повинен бути прийнятий установою та, якщо це необхідно, іншими особами.

Протокол

§ 96. Запис доказів повинен бути зафіксований у протоколі (містить назву органу, відповідальну особу, місце, час і предмет офіційного акту, зміст свідчень).

§ 98. Органи кримінального розслідування та прокуратура повинні без зволікань надати згоду на проведення розслідування. Якщо цього неможливо досягнути, прокурор повинен видати необхідні розпорядження, на основі яких кримінальна поліція здійснюватиме необхідні дії.

§ 101. Прокурор здійснює попереднє розслідування і приймає рішення про його продовження та припинення.

Прокуратура відповідає за попереднє розслідування і вирішує про її продовження та припинення.

Кримінальна поліція несе відповідальність за виконання розпоряджень прокурора.

Естонська Республіка

Кримінальний
процесуальний кодекс³

Глава 8. Досудова процедура.

Розділ 1. Початок та припинення кримінального провадження/кримінальної справи.

§ 193. Початок кримінального провадження/кримінальної справи.

Орган слідства або прокуратура порушує кримінальну справу за першою слідчою дією або іншими процедурними діями, якщо є причина та підстави для цього, а обставини для відмови в порушенні кримінальної справи не існують. Якщо кримінальну справу розпочато слідчим органом, орган повинен негайно повідомити прокуратуру про початок провадження. Якщо

Не виявлено.

Відразу після отримання заяви про кримінальне правопорушення орган слідства або прокуратура відкриває кримінальне провадження.

У випадку, якщо необхідно отримати додаткову інформацію від заявника, рішення про початок або відмову у порушенні кримінальної справи приймається максимум протягом 20 днів.

³ Code of Criminal Procedure [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530012017002/consolide>.

кримінальну справу розпочато прокуратурою, Управління передає матеріали кримінальної справи відповідно до юрисдикції розслідування.

§ 194. Причини та підстави для кримінального провадження.

(1) Причиною початку кримінального провадження є **повідомлення/заява про кримінальне правопорушення** або іншу інформацію, яка вказує на те, що вчинено кримінальне правопорушення.

(2) Підставами для кримінального провадження є встановлення кримінальних елементів у причинах кримінального провадження. Якщо немає підстав, кримінальне провадження не розпочинається.

§ 195. Заява про кримінальне правопорушення. Заява про кримінальне правопорушення надсилається слідчому органу або в прокуратуру в усній або письмовій формі. Заява, в якій особа обвинувачується в кримінальному злочині, є скаргою про злочин. Письмове підтвердження про отримання заяви про кримінальне правопорушення надсилається заявнику, потерпілому протягом 20 днів з моменту його отримання, а підтвердження може бути включене в повідомлення про відмову в порушенні кримінальної справи.

Інформація, що вказує на вчинення кримінального правопорушення, може бути підставою для початку кримінального провадження.

§ 198. Відповідь на повідомлення про кримінальний злочин.

Орган слідства або прокуратура протягом **десяти днів** з моменту отримання заяви про кримінальне правопорушення інформує особу, яка подала заяву, про відмову в порушенні кримінальної справи. Цей термін (10 днів) може бути подовжений до десяти днів, якщо необхідна додаткова інформація від особи, що подала заяву про кримінальне правопорушення, та ця інформація є необхідною для прийняття рішення про початок або відмову в порушенні кримінальної справи.

§ 210. Інформаційна система обробки електронних справ/файлів

(1) Інформаційна система обробки електронних справ/файлів є **базою даних**, що належить Державній інформаційній системі, яка ведеться для обробки процесуальної інформації та персональних даних, метою яких є:

Існує **Інформаційна система обробки електронних справ.**

- 1) надання огляду кримінальних справ, в яких провадження ведуться слідчими органами, прокуратурами або судами, а також огляд кримінальних справ, які не розпочаті;
- 2) відображення інформації щодо дій, здійснених під час кримінального провадження;
- 3) надання змоги організувати діяльність органів, що здійснюють провадження;
- 4) збирає статистику, пов'язану з злочинністю, що необхідно для прийняття рішень щодо кримінальної політики;
- 5) надання можливості пересилати дані та документи.

(2) В базу даних вноситься така інформація:

- 1) інформація про кримінальні справи, в яких ведеться провадження, кримінальні справи не розпочаті та припинені кримінальні справи;
- 2) відомості щодо дій, здійснених під час кримінального провадження;
- 3) цифрові документи у випадках, передбачених цим Кодексом;
- 4) відомості про органи, що ведуть провадження, учасники провадження, засуджені правопорушники, експерти та свідки;
- 5) рішення.

Республіка Польща

**Кримінальний
процесуальний кодекс⁴**

Частина 7. Підготовчий процес (Postępowanie przygotowawcze)

Розділ 33. Загальні положення.

Стаття 297. Метою підготовчого процесу є встановлення того, чи вчинені діяння заборонені та чи це є злочином; виявлення та в разі потреби затримання злочинця/правопорушника; збір даних (особиста та загальна інформація) стосовно обвинуваченого; з'ясування обставин справи, в тому числі встановлення постраждалих осіб та розміру шкоди; збір та збереження доказів для суду.

Стаття 298. Органи, що здійснюють підготовчий процес.

Підготовчий процес здійснює чи проводить нагляд над процесом прокурор, і в межах, передбачених законом, здійснює поліція. У

Заява про злочин \Rightarrow постанова про порушення/відмову у порушенні розслідування (невідкладно).

В разі необхідності може проводитись процедура перевірки фактів/дослідча перевірка, в такому разі постанова видається протягом 30 днів з дня отриманні заяви.

Про реєстрацію заяви в законі не вказано.

⁴ USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970890555/U/D19970555Lj.pdf>.

випадках, передбачених Законом, здійснювати підготовчий процес можуть інші органи. Встановлені в законі дії у підготовчому процесі здійснює суд.

Розділ 34. Ініціювання слідства/розслідування.

Стаття 303. Передумови ініціювання розслідування. Якщо є обґрунтована підозра про вчинення злочину, відповідний орган за власною ініціативою або відповідно до отриманої заяви про злочин видає **постанову/рішення розпочати слідство/розслідування**, в якій зазначається діяння, що є предметом розгляду, та його правова класифікація.

Заява про злочин може бути подана в усній формі, в такому випадку складається протокол про прийняття усної заяви. За вимогою заявника/постраждалого видається підтвердження про подання заяви.

Стаття 305. Постанова про початок, відмову в ініціюванні або припинення слідства/розслідування. Відразу після отримання повідомлення про злочин орган, призначений для здійснення підготовчого процесу, зобов'язаний видати **постанову/рішення про початок/порушення або відмову в ініціюванні/порушенні розслідування**.

Постанову/рішення про початок розслідування **видає прокурор**.
Постанову/рішення про відмову в здійсненні розслідування або припинення розслідування видає **прокурор або поліція**.
Постанову/Рішення, видане поліцією, **затверджує прокурор**.

Про початок, відмову або припинення слідства повідомляється особа або державні органи, місцеві органи чи суспільні органи, що подали заяву/повідомлення про злочин, і виявленого постраждалого, у випадку завершення розслідування також підозрюваного.

Постанова/рішення про початок розслідування може бути оскаржена.

Стаття 307. Процедура перевірки/підтвердження. У разі необхідності можна вимагати підтвердження інформації протягом визначеного терміну (шляхом заслуховування свідків чи заявника), що міститься в заяві про злочин, або здійснити перевірку фактів у цьому відношенні. В цьому випадку постанова/рішення про початок розслідування/слідства або про відмову повинна бути видана **на**

протязі 30 днів з моменту отримання повідомлення.

Стаття 308. Розслідування в міру необхідності. У випадках, що не терплять затримки, поліція може розпочати розслідування/слідство (здійснити допит, обшук, виїмку, взяти кров, волосся та інші виділення організму на експертизу) до видання постанови/розпорядження про початок розслідування.

Словацька Республіка

Кримінальний
процесуальний кодекс⁵

Частина 2. Досудове слідство.

Глава 1. Процедури до ініціювання кримінального розслідування

§ 196. Кримінальне повідомлення/заява повинно бути подано прокуророві або працівникові поліції. Прокурор та працівник поліції негайно/без зволікань повідомляють Спеціальне управління прокуратури (Úrad špeciálnej prokuratúry) про подану заяву, якщо вона входить до компетенції Спеціалізованого кримінального суду. Прокурор або працівник поліції видає письмове підтвердження заявнику про отримання кримінальної заяви. В підтвердженні вказується час і місце подання заяви, орган, що прийняв заяву, та факти кримінальної заяви. Заява може подаватися в усній формі.

Якщо прокурор або працівник поліції після отримання кримінальної заяви вирішує, що потрібно доповнити/доопрацювати заяву, доопрацювання здійснюється шляхом заслуховування заявника або постраждалого, також може вимагатися письмова документація від заявника або іншою особи, органу. В такому разі **протягом 30 днів з моменту отримання** заяви прокурор або працівник поліції повинен прийняти рішення про ініціювання кримінального розслідування, відмову в ініціювання або передачі матеріалів до компетентного органу. Прокурор або працівник має право заслухати можливого/вірогідного злочинця.

§ 197. Якщо немає підстав для порушення кримінальної справи/розслідування, прокурор чи працівник поліції **на підставі рішення/постанови** може передати заяву до компетентного органу, відмовити у порушенні кримінальної справи або відкласти.

Рішення може бути оскаржено. Поліцейський протягом 48 годин повинен надати постанову/рішення прокуророві.

Кримінальна заява постанову/рішення про ініціювання, відмову або передачу заяви іншому органу.

В разі необхідності працівник поліції чи прокурор після отримання кримінальної заяви може здійснити перевірку фактів вчинення злочину. В такому разі рішення про ініціювання кримінального розслідування, відмову в ініціюванні або рішення про передачу матеріалів справи здійснюється **протягом 30 днів** з дня отримання кримінальної заяви.

Про реєстрацію заяви в законі не вказано.

⁵ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

Глава 2. Ініціювання/початок кримінального розслідування. Якщо немає підстав для відмови чи передачі справи, працівник поліції негайно починає кримінальне розслідування, але не пізніше ніж протягом 30 днів з дня отримання кримінальної заяви (у випадку, якщо заяву потрібно доопрацювати). Кримінальне розслідування починається з видання **постанови/рішення**.

Чеська Республіка

Кримінально-процесуальний кодекс⁶

Частина 2. Процедура підготовки/досудове розслідування.

Глава 9. Процедура до ініціювання кримінального розслідування.

Стаття 158. Орган поліції зобов'язаний, виходячи зі своїх власних висновків/відкриттів, кримінальних заяв та ініціатив від інших осіб та органів, що містять інформацію про підозру у вчиненні кримінального злочину, здійснити всі необхідні розслідування та вжити заходів для виявлення фактів, що вказують на те, що було дійсно вчинено кримінальний злочин, та спрямованих на виявлення правопорушника/злочинця. Призначений орган Служби в'язниці Чеської Республіки повинен проінформувати Генеральну інспекцію сил безпеки без невідкладної затримки після того, як вони розпочинають таке розслідування. Повідомлення про факти, що свідчать про вчинення злочину, зобов'язані приймати прокурор та поліцейський орган. У той же час вони зобов'язані, за вимогою заявника, проінформувати його про вжиті заходи стосовно заяви протягом 1 місяця.

Орган поліції невідкладно повинен скласти протокол про ініціювання кримінального розслідування з метою з'ясування та перевірки фактів, що підтверджують здійснення кримінального злочину. Орган поліції повинен надіслати копію протоколу державному прокуророві протягом 48 годин після ініціювання кримінального провадження. Якщо існує небезпека затримки, орган поліції може скласти протокол після здійснення необхідних термінових та неповторних дій. Орган поліції повинен зібрати необхідні докази та необхідні пояснення та зберігати сліди кримінального злочину для з'ясування та перевірки фактів, що свідчать про вчинення кримінального злочину. З цією метою орган

Здійснюється дослідча перевірка.

⁶ Zákon č. 141/1961 Sb. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>.

поліції має право:

- вимагати пояснення від фізичних та юридичних осіб та державних органів;
- вимагати від компетентних органів професійних пояснень та, якщо це необхідно для оцінки цього питання, також експертні висновки/думки;
- проводити експертизу предметів і місця злочину;
- вимагати проведення аналізу крові або інших подібних дій, включаючи збір необхідного біологічного матеріалу;
- здійснювати аудіо- та відеозапис осіб, брати відбитки пальців, проводити тілесні обстеження;
- затримувати підозрюваного;
- приймати рішення та вживати заходів;
- виконувати термінові або неповторні дії, якщо їх виконання не належить до компетенції іншого органу;

§ 159. Орган поліції зобов'язаний вивчити факти, що свідчать про те, що було скоєно злочин, протягом 2 місяців з дня отримання, якщо не має місця скорочена підготовча процедура.

Прокурор або орган поліції в ході перевірки фактів злочину можуть прийняти рішення про передачу справи іншому органу, тимчасово призупинити ініціювання кримінального розслідування.

Глава 10. Ініціювання кримінального переслідування, подальші процедури та підсумок досудового розслідування. Якщо в ході перевірки виявлено або підтверджено факти, що вказують на вчинення кримінального злочину, або якщо було встановлено особу, яка вчинила злочин, орган поліції приймає рішення/постанову про порушення кримінальної справи.

Інформацію підготувала Валентина Головань,

Аналітик ЄІДЦ